

Baba Kama Sources 11

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

ומהר"י כהן צדק ז"ל פירש דלפירוש ר"י שפירש לא ראי הקרן שאין הנאה להיזקה ופשיעה גדולה פשע וכו' ככתוב בתוספות הכי פריך ולא ק"ו הוא ומה שן שאין כוונתו להזיק ולא הוה ליה לאסוקי אדעתיה לנטוריה קרן שכוונתו להזיק לא כל שכן דהוה ליה לאסוקי אדעתיה לנטוריה דכיון שכוונתו להזיק הוה פושע. ומהר"י פירש דהאי דקאמר ולא ק"ו וכו' לא קאי אקולא וחומרא דשן וקרן אבעלים אלא אבהמה ושפיר פריך. ע"כ.
ר"י מיגש

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב

מבעה זה אדם וכו'. מצאתי בשם הר"ר יונה הא דאפקיה בלשון מבעה משום דאדם שהוזכר תחילה בתורה היינו לענין גנב שטבח או מכר ועל כן כינה שם אדם המזיק במבעה שהוא לשון מחפש בבית חבריו כדכתיב אם תבעיון בעיו. ושמואל אמר מבעה זה השן והא דתנא מבעה ולא תנא שן בהדיא משום דקרא נמי לא כתביה בהדיא אלא דרשינן ליה מובער כדאשכחן כאשר יבער הגלל דהיינו שן שהוא פעמים נגלה ולהכי תנייה נמי בלשון מבעה כדכתיב נבעו מצפוניו. ע"כ תוספי תוספות להרא"ש ז"ל.

נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף א עמוד ב

דאמר מבעה זה השן. והא דלא נקט שן דהוה אמינא אפי' היכא דאין הנאה להיזקה ולפיכך נקט לישנא דמבעה דמשמע לישנא דאיגלו"י דכתיב נבעו מצפוניו דהיינו להנאתה שפעמים נגלית פעמים נכסית והיינו בשעת אכילה::

מבעה זה אדם. ולא תנא אדם דהוה אמינא אפילו עבדו ושפחתו מחייב ולפיכך נקט מבעה דהוה לישנא דכתיב גבי בן חורין דכתיב אם תבעיון בעיו דגבי ישראל כתיב:

תוספות מסכת שבת דף קטו עמוד א

לא ניתנו לקרות בהן - פירש רש"י דהיינו רבן שמעון בן גמליאל דפליג במתניתין בפ"ק דמגילה (דף ח:): דאף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית ופירש הרב פור"ת דהיינו טעמא כיון דלא ניתנו ליכתב אסור לקרות בהן משום דדברים שבכתב אסור לאומרן בעל פה וקשה דאין זה אי אתה רשאי לאומרו בעל פה כיון שאינו אומר בלשון הקדש אלא באותו לשון כשהן כתובין דהא שרי למימר בעל פה תרגום כדמתרגם רב יוסף.

תוספות מסכת תמורה דף יד עמוד ב

דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה - וא"ת היכי קאמרינן מזמורים על פה וי"ל דאין להקפיד רק מה שכתוב בחומש אמנם קשה היכי קרינן ויושע וקריאת שמע וי"ל דאין להקפיד אלא בדבר שמוציא אחרים ידי חובתן.

מהרש"א חידושי הלכות מסכת שבת דף קטו עמוד א

תוס' בד"ה לא נתנו כו' דהא שרי למימר בע"פ תרגום כדמתרגם רב יוסף עכ"ל ולפי מה שכתבו התוס' בפ' קמא דבבא קמא ז"ל כדמתרגם רב יוסף נקט רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום שיש כמה עניני תרגום ולא כדפי' בעלמא לפי שהיה סגי נהור ודברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה ולכך היה אומר תרגום משום עת לעשות לה' אמר התם דשרי ואין לך עת לעשות גדול מזה עכ"ל דהשתא אין להם ראייה הכא מדמתרגם רב יוסף דשרי לומר בע"פ תרגום דאימא דהוה שרי ליה נמי תרגום משום עת לעשות לה' אלא שהתוס' דהכא ודאי ס"ל כדפירשו בעלמא לפי שהיה סגי נהור והיה אסור בכתב דאי אתה רשאי לומר בע"פ ולכך היה אומר תרגום דשרי לומר בע"פ כמו שכתבו הכא ומה שהקשו התוס' בזה שם דהא אף בדברים שבכתב הוה שרי לומר בע"פ משום עת לעשות לאו קושיא היא דבפרק הניזקין מוכח בהדיא דרב יוסף לית ליה היתרא דעת לעשות והא דנקטו התוס' הכא כדמתרגם רב יוסף ולא הוכיחו כן בפשיטות מתרגום של יונתן שאמרו בע"פ כפירש"י ז"ל יש לומר כדברי התוספות דפרק קמא דבבא קמא דבכל מקום נקט התלמוד נמי רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום ועי"ל משום דלפי' רבותיו של רש"י תרגום של נביאים שעשה יונתן ניתן גם ליכתב הוצרכו לראייה מרב יוסף כיון שהיה סגי נהור ע"כ דלא היה יכול לומר נמי כתובים אלא בתרגום בע"פ ודו"ק:

בד"ה עילמית יונית כו' אבל רבן שרו אף בשאר ספרים כו' עכ"ל לאו היינו רבן דפליגי התם אדרשב"ג
דהנהו שרו אף בשאר ספרים אף בכל לשון אלא דהיינו רבן דפליגי אדרבי יהודה אליביה דרשב"ג וס"ל דרשב"ג מתיר
אף בשאר ספרים בלשון יונית ע"ש וק"ל:

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

ומהר"י כהן צדק ז"ל פירש דלפירוש ר"י שפירש לא ראי הקרן שאין הנאה להיזקה ופשיעה גדולה פשע וכו' ככתוב
בתוספות הכי פריך ולא ק"ו הוא ומה שן שאין כוונתו להזיק ולא הוה ליה לאסוקי אדעתיה לנטוריה קרן שכוונתו להזיק
לא כל שכן דהוה ליה לאסוקי אדעתיה לנטוריה דכיון שכוונתו להזיק הוה פושע. ומהר"י פירש דהאי דקאמר ולא ק"ו וכו'
לא קאי אקולא וחומרא דשן וקרן אבעלים אלא אבהמה ושפיר פריך. ע"כ.

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

מצאתי בשם הר"ר יונה קשיא לי אי לעבד ואמה מדמית ליה מאי שנא שן דמחייבת ליה משום דאין כוונתו להזיק ועבד
ואמה פטורין בין שוגגין שאין כוונתן להזיק בין מזידין וכדאמרין לאו אף על גב דכוונתם להזיק פטורים כל שכן בשאין
כוונתם להזיק. ונראה בעיני דודאי עבד ואמה שהזיקו בשוגג דין הוא שלא לחייב את רבם דבחזקת שמור קיימי כיון דבני
דעת נינהו והן שומרים עצמם ומדקדקים במעשיהם אבל בודאי בשכוונתם להזיק ראוי לחייב את רבם כדי שישמרו
שלא יתכוונו להזיק אלא לפיכך פטורין לפי שקשה לשומרם מלהזיק כיון שכוונתם להזיק. איכא דקשיא ליה היכי ס"ד
למימר מידי דהוה אעבד ואמה מי לא הוה ידע דעבד ואמה פטורים שמא יקניטנו רבו והלא משנה שלמה היא במסכת
ידיים. ונ"ל דהוה סבירא ליה השתא שאם היה ראוי לחייב הקרן מפני שכוונתו להזיק כל שכן שיש לחייב בעבד ואמה
שיש בהם דעת וכוונתם להזיק ויותר שמירתם מוטלת על רבם שלא יתכוונו להזיק בין מחמת הקנטה בין שלא מחמת
הקנטה אלא לפיכך פטורים לפי שקשה לשומרם מלהזיק כיון שכוונתם להזיק ואהדר רב אשי עבד ואמה לאו טעמא רבא
וכו' כלומר עבד ואמה ודאי (אי) אפשר לו לשמרם כיון שמתכוונים לצאת מחמת שמירת רבם ולהקניטו. עוד י"ל דהוה
סבירא ליה שאין לפטור מן הטעם ההוא אם הזיקו שלא מחמת הקנטה אלא עיקר הטעם הוא לפי שקשה לשומרם
מלהזיק כיון שכוונתם להזיק. והטעם השנוי במשנה לדחות בו הצדוקים אמרוהו שהיו אומרים קובל אני עליכם פרושים
אם שורו וחמורו חייב בנזקו עבד ואמה לא כל שכן וכדאמרין בעלמא קשה בעיניכם שדחית אויבי בקש. ע"כ תוספי
תוספות להרא"ש ז"ל.

מהר"ם מלובלין מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

ד"ה לאו אף על גב דכוונתן להזיק אפי' הכי פטורין וא"ת עבד ואמה גופיה נילף מק"ו וכו' קושיית התוס'
תמוה דמה מקשו דהא השתא הגמרא אתי לאוכוחי מעבד ואמה דהסברא היא דאין כוונתו להזיק הוא חייב וכוונתו
להזיק הוא פטור ופירש לא ראי דמתני' הוה שפיר כדקאמר רב יהודה ומייתי ראייה לזה ממתני' דעבד ואמה דאית ליה
למתני' דמסכת ידיים דפטורים א"כ ש"מ דס"ל למתני' דהסברא היא דכוונתן להזיק פטור וא"כ מה שייך להקשות עבד
ואמה גופיה נילף מק"ו וכו' וצ"ל בדוחק דהכי מקשו התוס' דכיון דפריך הגמרא ארב יהודה ולא ק"ו הוא וכו' וכי אפשר
לפרש המתני' דקתני לא הרי וכו' כדקאמר רב יהודה א"כ מאי משני במה דמייתי ממתני' דעבד ואמה אהיא מתני' נמי
תקשה לן דהכל טעמא מאי דפטורין בעבד ואמה כיון דאשכחן בשן דחייב אפילו באין כונתו להזיק כל שכן בכוונתו להזיק
וק"ל:

פני יהושע מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

בתוספות בד"ה לאו אף על גב דכוונתו להזיק אפי' פטירי וא"ת עבד ואמה גופיה וכו'. והקשה מהר"ם בחידושו דמאי
מקשו התוס' דהא מ"מ ר"י מייתי שפיר ראייה לדבריו מדמצינו במשנה דעבד פטור ולא ילפינן ק"ו מוכח ודאי דלא שייך
לילף ק"ו כיון דכוונתו להזיק גריע טפי ע"ש מה שתירץ בדוחק. ולענ"ד נראה ליישב דודאי מוכח מלשון סוגית הש"ס
דקאמר איצטריך סד"א מידי דהוה אעבד וכו' זה משמע שר"י לא בא להחזיק דבריו ולומר דהאמת הוא דאין כוונתו להזיק
עדיף טפי דא"כ לא שייך לשון איצטריך סד"א שהרי האמת הוא כך אלא ודאי דר"י מודה דהאמת הוא דכוונתו להזיק
עדיף טפי אלא שבא לפרש אילו לא נאמר בתורה קרן הייתי אומר שהוא פטור דסד"א דכוונתו להזיק גורם פטור לכך
פירשה התורה שאינו כן, וא"כ מקשו שפיר דעבד ואמה גופיה נילף בק"ו כיון דהאמת הוא דכוונתו להזיק עדיף וא"כ
תקשי לר"י למה אמרו באמת דעבד פטור כיון דלא ידע מטעמא דשמא יקניטנו. ועוד י"ל דבאמת ר"י עומד עדיין בסברא
ראשונה דבקושיא שהקשו תוס' היה נראה להם דר"י לא ידע כלל המשנה דמסכת ידיים א"כ מקשי שפיר ואח"ז כתבו
ועוד קשה דמוכח דידע המשנה מדנקט עבד ואמה וק"ל. ויש ליישב עוד בדרך אחר אבל הראשון הוא נכון:

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

לאו אף על גב דכוונתן להזיק וכו'. הקשו בתוספות עבד ואמה גופיה נילף מק"ו משן פירוש וכי תימא מה לשן שאין כוונתה להזיק ואינו אנוס משום הכי חייב תאמר בעבד ואמה שכוונתן להזיק והבעלים אנוסים קרן יוכיח שכוונתו להזיק ואנוס הוא אף אני אביא עבד ואמה שכוונתן להזיק ויהיו הבעלים חייבין. עוד הקשו בתוספות כיון שידע דיש וכו' ועוד הקשו דעבד ואמה כשאין כוונתם להזיק וכו' ואם כן מאי מייתי על קרן שכוונתה להזיק. ומתרצים דידע שפיר וכו' עד משום דאנוס הוא דפעמים יתכוונו ויאמרו לא נתכוונו וכו'. וקשה נהי נמי שאתה פוטר אותו מטעם זה והלא הטעם שפטור משום שמא יקניטנו וזה הטעם כבר ידע אותו האמורא אם כן מה ראייה מביא אף על גב דכוונתן להזיק לענין קרן. וי"ל שדעת התוספות דהטעם שאנו פוטרין הבעלים באין כוונתו להזיק כי מן הראוי היה להם להיות חייבין כיון שאינו אנוס אלא מטעם שמא יתכוונו ויאמרו לא נתכוונו וע"כ כשאומר לא נתכוונו אינו מטעם הקנטה שאם היה דעת העבד לעשות רעה הרבו היה לו לומר אותו בפירוש נתכוונתי כדי להראות לו נקמתו כמו שאמר מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו כלומר אם דעתנו להנמקם נפרסם הענין ולא נכסה אותו אלא ודאי אינו עושה בעבור נקמה אלא בעבור שהוא רגיל להזיק לאחרים וכיון שהוא מזיק אחרים ויש לו דעת אם כן הבעלים אנוסים שאינם יכולים לשמרו. אי נמי לפעמים יתכוונו בשביל שאחרים מקניטים אותם ואומרים לא נתכוונו בשביל שיראים מרבים וזה על כרחך אנוס ופטור כי מזה אינו יכול ליזהר שאחרים לא יקניטו אותם לפיכך מביא ראייה מאין כוונתם להזיק דעל כרחך הטעם דפטורי לפי שהם אנוסים ולא משום הקנטה כדפירשתי. על זה מתרץ רב אשי אטו עבד ואמה לאו טעמא רבא אית בהו פירוש אתה אומר בעבור שגם מזיקים אחרים וכיון שכן הבעלים אנוסים שאינם יכולים לשמרן מלהזיק אין זה טעם טוב כי אדרבה היה לו לשומרו כיון שהוא עבדו וברשותו אלא הטעם דפטורים אפילו אין כוונתם להזיק משום שמא יקניטנו וכו'. אבל קשה לפי הס"ד שהיינו אומרים שפטורים לפי שהם אנוסים שאינם יכולים לשמרן מלהזיק איך עלה על דעתנו לומר כן והלא בסיפא מפרש הטעם משום שמא יקניטנו וכו' דאי לאו הכי לא הייתי פוטר הבעלים בעבור שהם אנוסים. וי"ל דס"ד דמשום הקנטה אין לפטור הבעלים כי הייתי אומר היה להם ליזהר שלא לעשות להם רעה וכיון שעשו להם רעה הם גרמו שהלכו והזיקו על כן פירשה המשנה הטעם שמא יקניטנו דכיון שהוא עבדו אינו נמנע שלא לעשות לו רעה וכשהוא עושה לו רעה אז הולך ומדליק גדישו של חברו. ומשני רב אשי דהכל משום טעם יקניטו כי אפילו כשמקניטו רבו ויכוון יאמר לא נתכוונתי כדי לחייב רבו כי נראה לו נקמה שרבו משלם. ע"כ מגליון.

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

עבד ואמה אף על פי שכוונתם להזיק אין הרב חייב בנזקיהם ואף על פי שהם ממונו ושמירתן עליו ודבר זה תקנה חכמים הוא גזרה שמא יקניטנו רבו וילך וידליק גדישו של חברו ונמצא מחייב את רבו בכל יום ושמא תאמר בשוגג מיהא יתחייבו הבעלים שהרי בשגגה אין בה טעם הקנטה אף הוא מרמה ומזיד ועושה עצמו שוגג:

רמב"ם הלכות גניבה פרק א הלכה ט

העבד שגנב פטור מן הכפל ובעליו פטורין שאין אדם חייב על נזקי עבדיו אף על פי שהן ממונו מפני שיש בהן דעת ואינו יכול לשמרן שאם יכעיסנו רבו וילך וידליק גדיש באלף דינר וכיוצא בזה משאר נזקין, נשתחרר העבד חייב לשלם את הכפל.

רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת בבא קמא דף ד עמוד א

ב

כתב הרמב"ם בפ"א מהל' גניבה (הל"ט) וז"ל העבד שגנב פטור מן הכפל ובעליו פטורין שאין אדם חייב על נזקי עבדיו אף על פי שהן ממונו מפני שיש בהן דעת ואינו יכול לשמרן שאם יכעיסנו רבו ילך וידליק גדיש וכו' עכ"ל. יש להקשות הרי "ואינו יכול לשמרן" היא סברת המקשן שבמציאות א"א לשמרן ולפי' הבעלים פטורים. ואילו דברי הרמב"ם "אף על פי שהן ממונו מפני שיש בהן דעת" משמע קצת כרב אשי כי בגלל חיוב אדם המזיק שחל על העבד לא חל החיוב של ממון המזיק על הבעלים, וצ"ע ביישוב הסתירה.⁽⁴³⁾

עוד יש להעיר על הרמב"ם שמדבריו עולה שהבעלים פטורים על גניבת עבד דוקא משום דין שמא יקניטנו וכו', ולכאורה חיוב ממון המזיק חל רק בנזקין בגוף החפצא בדומה לקרן, שן, ורגל, אבל בגניבה ליכא דין ממון המזיק. וביאר הגר"ח צ"ל שגם גניבה מחייבת מטעם מזיק, ולכן בעבד שגניבתו מהווה נזק הבעלים היו חייבים אילולא טעמא דשמא יקניטנו וכו'.⁽⁴⁴⁾

וכתב רש"י (ד"ה אפ"ה פטורין) ז"ל כדאמרי' בפ' החובל (דף פז א) העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין עכ"ל. מוכח אליבא דרש"י ולפי סוגייתנו שאלמלא טעם "שמא יקניטנו" היה האדון חייב לשלם עבור חבלת עבדו.⁴⁵ וצ"ע הרי ביארנו בראשית השיעור בשם הגר"ח זצ"ל שחבלה שונה מנזק שכן תשלומי חבלה חלים מדין עונשין⁴⁶ ולא כמזיק דהוי חיוב ממון בעלמא, וא"כ היאך שייך לחייב את האדון מחמת עונשי עבדו.

ואמר הגר"מ הלוי זצ"ל שצ"ל שחיובי חבלה אינם חלים באופן ישיר על האדון אלא חלים לכתחילה על העבד והאדון מתחייב לשלם בשביל עבדו. קנין ממון שיש לרב בעבדו מחייבו לשלם כל חיובי ממון כולל תשלומי חבלה המהווים עונשין. ויוצא שאם אנס עבד נערה או שהיה שומר ופשע בשמירתו בדין הוא שחייב האדון לשלם את חיובי התשלומין שחלים על העבד. בכך מוסברת שיטת רש"י המחייבת אדון בעד חבלת עבדו לולא טעמא רבה של "שמא יקניטנו".

ולפי"ז מבואר אף פסק הרמב"ם הנ"ל בעבד שגנב שלולא טעמא דשמא יקניטנו היה האדון חייב לשלם כי חיובי הממון של העבד מחייבים את אדונו לשלם. ואין צורך לומר כגר"ח זצ"ל שגנב הוי מזיק, ודו"ק.